

Keuren en Merken in en van de Zilverstad

René Kappers
Historische Vereniging Schoonhoven

Vriendenkring Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum
Schoonhoven, 5 oktober 2009

Versie 02, 5 okt 2009

1

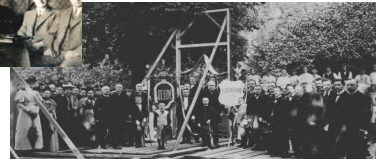

... maar eerst uniek Erfgoed: het Vaandel St.Eloy gemaakt in 1874 gerestaureerd in 2009

Bestuur Nijverheidsvereniging 1936.

van
G van Groen
G.J. van den Bergh
C.L. van Wilkman
W. Hoogstra
Jans G.J. Niekirk
C. de Goeij
Alex. Meijer

Eerste Steen voor de Teekenschool, de latere Vakschool, 9 sep 1895

Van Baarsel, 1995

Foto's: Coll. NGZ&KM

2

Keuren en Merken

- Waarom zijn (Schoonhovense) keuren interessant ?
 - determineren, wie, wanneer, waar
 - bepaling van de waarde van een voorwerp
 - de plaats in de geschiedenis van voorwerp en maker
- Keuren in Schoonhoven
 - waar ?
 - door wie ?
- Keuren als 'knooppunt' in twee processen

4

Merkenstudie: jong

- Elias Voet, 1937 (en L.B.Gans)
 - gilden
- Tardy, 1942
 - Internationaal
- W. Koonings, 1968
 - Koninkrijk Holland
- S.A.C. Begeer, e.a. 1981, Schoonhoven
- Karel Citroen, 1993
 - Index Meesters vóór 1812
- Casper Van Dongen
 - "Franse Tijd", 1994
 - "De Dikke Van Dongen", 1996

NGZKM Waarborg, keuren, kennis en studie

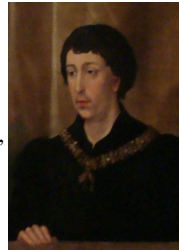

6

De Overheid regelt ...

- Gehalten, de koning: Parijs 1268
- Stadsteken: Frankrijk 1275
- Meesterteken: omstreeks 1275
- Ordonnantie Utrecht 1382, gehalten, meestertekens, etc. (de stad)
- Jaarletter: 1427 Montpellier, Parijs 1461, Londen 1478, Gent 1454, "Holland..." 1503.

Philips de Goede
1396- 1467

Van den Bergh-Hoogstede, 1990
Dierckx, 2000

7

De Overheid regelt ... in Holland

- 2 feb 1503: plakkaat van Philips de Schone
 - gehalten
 - stadsteken
 - jaarletter
 - meesterteken
- 1798 – 1813: "de Bataafs-Franse tijd"
- 26 dec 1813: 19 Brumaire an VI 'provisieeel'
 - 1 jan 1853: de Waarborgwet
 - > 1987: de Waarborg geprivatiseerd

Philips de Schone
1478-1506

Van Dongen, 1994

8

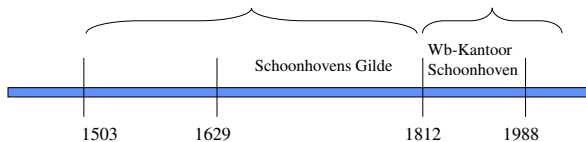
Tijdbalk keurtekens

Placaet
Philips de Schone

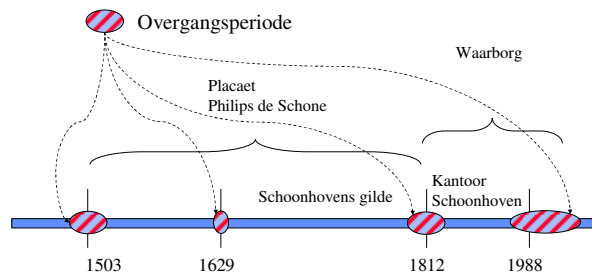
Waarborg

9

Tijdbalk keurtekens

10

De Overheid regelt ...

- Motieven ?
- middeleeuwen: waarde, macht
 - tot 1798: Monetaire politiek
 - na 1813: (plus) Belastingheffing
 - na het tijdperk 'Bretton Woods' 1944 – 1973 ?
 - 'bescherming van de consument'
 - considerans 1503

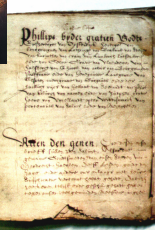

Philips de Schone
1478-1506

11

2 februari 1502 / 1503 ...

- Wij ... bepalen het gehalte
- De goudsmid is verantwoordelijk ...
- Uw lokale Gilde keurt
- Onze Stedelijke overheid ziet toe

Wij bepalen het gehalte ...

- goud
- zilver
 - de remedie
- 1663 “grote keur” en “kleine keur”
 - Hollandse “provinciale leeuw”

13

‘Grote Keur’ Holland na 1663

Inscriptie: “gestorven Den 20 Aug 1677
vrouw van Matheus Feck”.

Kerkelijke collectie, Woerden.

14

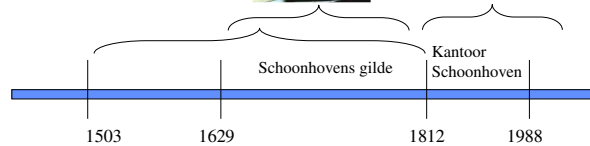
Schoonhovens zilver ?

Gekeurd in Schoonhoven ?

15

Tijdbalk keurtekens

16

Uw lokale Gilde keurt

- Organisatie
 - deken
 - oud-deken
 - keurmeester
- jaarlijkse voordracht uit de gildebroeders
- de Stedelijke Magistraat benoemt
 - 1 december
- Slaat het teken van de stad
- slaat zijn letter bij A, B, C ... (“jaarletter”)

Jacobus Koppelman,
Schoonhoven, 1773

Collectie Scheps, 2001

17

Gildenbrief Goud- en Zilversmeden: 30 April 1629

•Stadszegel in was.

Ref: OAS 2545 a
Keuren, Looij, HES, 1990.
Looij, 1966.
Zegel, metten. Stadsarchief 'K' waard

M.b.t. keuren
richten naar
‘Placaet 1503’

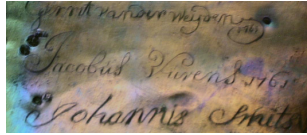
•Handtekening
Daniel van Stralen
Secretaris van
Schoonhoven

18

De Goudsmid verantwoordelijk

- meester
- zijn teken
- insculpatieplaat
- fraude ... boeten

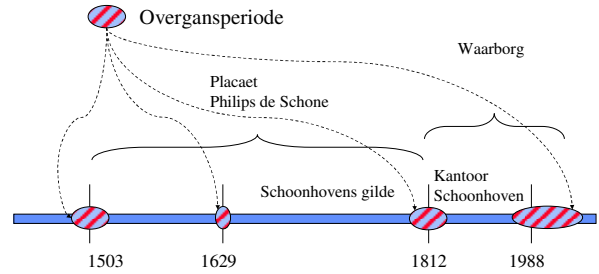
NGZK Museum, Insculpatie Plaat Gouda

19

Overgangperiode rond 1629

Geen 'gedoe' !!!

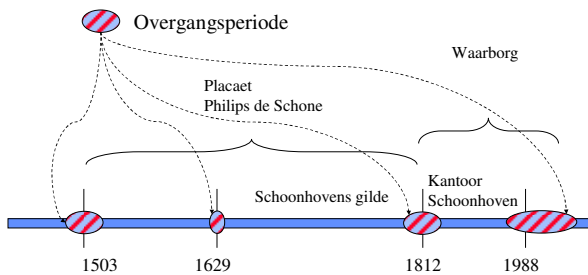

20

Overgangperiode rond 1629

Geen 'gedoe' ???

21

De Bekers van Oudewater: gekeurd in Schoonhoven

Mt: Initialen

"GVB", Goris Vinckenbrinck, Oudewater
Stadsteken Schoonhoven
Jaarletter "F", ? ca. 1656 ?

Graas, De Jager, 2000; Luitj, 2001; Kappers, Ameide, 2006.

22

Oudste stuk Schoonhoven, jrl 'B'

Collectie Rikkoert
Edelambachtshuys

Mt: Familiewapen ?

Meester: twee rozen en een ster
in schild met ronde voet
jrl: "B" = ?
... voor de 'E'

23

Oudste stuk Schoonhoven met bekend Mt

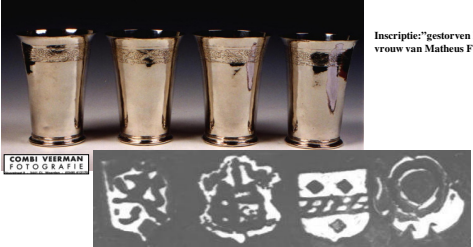

"Sprekend teken"
Mt: een "Kapel" (vlinder)

Meester: Evert van Kapel
jrl: "E" = ?
tussen 1637 en 1653

24

Van Kapel: 'Sprekend teken'

Inscriptie: "gestorven Den 20 Aug 1677 vrouw van Matheus Feck".

Prov. Keur Hendrick Jansz van Kapel Woerden Jrl: "O" 1677

Kerkelijke collectie, Woerden.

25

Een Rups: sprekend teken ?

Streefkerk bekers

Paardehoeftlepel, Rikkoert

Bekers Molenaarsgraaf

Secretarisvogelbeker, Rikkoert

26

17e eeuw oudste stukken (12)

Edelambachtshuys De oudste ? 1630-40

Evert van Kapel 1637-52

Graas, Jager, 2000 Luitje, 2001

Goris Vinkenbrink Oudewater, ca. 1656

Remonstrante Gemeente ca. 1656

27

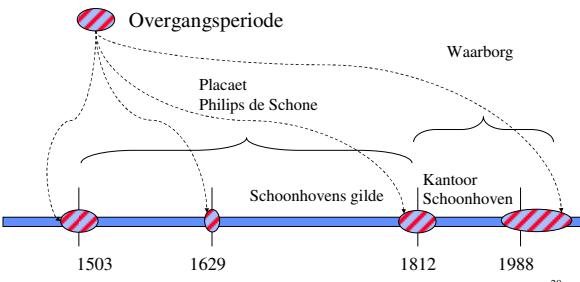
Keurtekens in de Gildetijd conclusie

- Gehalte: na 1663 provinciale leeuw
- Stadstekens: vier leeuwen, contour wisselt
- Meestertekens: onvolledig, insculpatieplaten verloren en weinig voorwerpen, m.n. 17e eeuw
- Jaarletters:
 - geen regelmaat, en meerdere jaren met dezelfde letter
 - 1681 = 'A'
 - na 1714 regelmaat

28

Overgangperiode rond 1812

Heel veel 'gedoe'

Overgangperiode

Waarborg

Placaet Philips de Schone

Schoonhovens gilde

Kantoor Schoonhoven

1503 1629 1812 1988

29

Kalendarium 1795-1815

Heel veel 'gedoe'

Schoonhoven als Zilverstad

[www. HistorischeVerenigingSchoonhoven.nl](http://www.HistorischeVerenigingSchoonhoven.nl)

Kappers, 2007

30

1798: Opheffing der gilden !

- Franse Revolutie: centraal - decentraal
- Stedelijke autonomie: gilden
- 23 april 1798: opheffing der gilden
- 5 oktober 1798: binnen 8 dagen ontbinden
- Goud- en zilvergilden: bijzondere functies
- "... voorkoming van ellen wanorden ..."
- "... Gesubsisteerd hebbende gilde ..."
- De toegang is 'vrij'; betalingen stoppen in Schoonhoven fl 6.2.14 tekort

G&Z gilde A'dam, 1627

Foto: dank aan J.Luijt
Kappers, 2006

31

Nieuw: belasting heffen, en ...

- 1 jan 1806 Patentwet
- 1 juli 1807 'Ordonnantie van den Koning'

Lodewijk Napoleon, koning van Holland

I.J. Alexander Gogel
minister van financien

Patentwet 1806 & Wet 1807 ... "Holland" één grote markt !

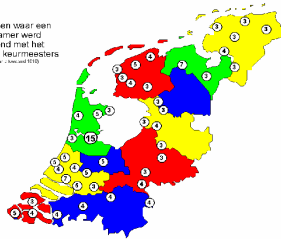
Abraham van Willenswaard

Cornelis Snel

Kappers, 2006

Plaatsen waar een
keurkamer werd
geplaatst met het
aantal keurmeesters
Daar Foutje - (naar 1810)

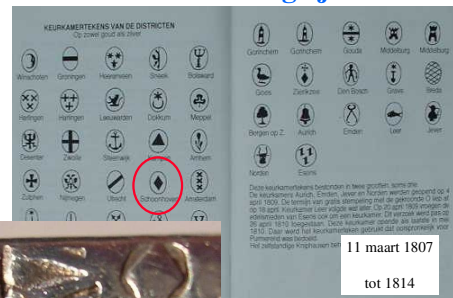

Kaart: Janjaap Luijt, 2003

33

Keurkamers Koninkrijk Holland

Ref: Van Dongen, Niemeus, 1998

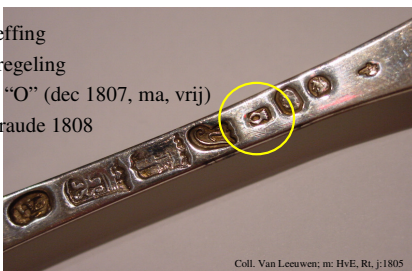
11 maart 1807
tot 1814

34

Overgangsregeling belasting De Gekroonde "O"

- Belastingheffing
- Overgangsregeling
- Gekroonde "O" (dec 1807, ma, vrij)
- Belasting-fraude 1808

Coll. Van Leeuwen, m: HvE, Rt, j:1805

J.Luijt, 2003

35

23 maart 1809

Adrianus Kuijlenburg

- ... Zijne Excellentie den Minister van Financien van den 23. van Lentemaand 1809 N.34 ... den Keurmeesteren der Goude en Zilveren werken te Schoonhoven had gesuspenseerd voor den tijd van zes maanden, ...

OAS 131, 30 mrt 1809, Vergadering van den Raad

Kappers, Keurkamers, 2006

36

1810, o.m. Gijsbert Capoen

Utrecht
Gijsbert Capoen
Jrl: 'C' = 1809
gehalteteken '10'
(penning)

foto's: F.J.Haffmans, Utrecht 2009
<http://www.haffmansantiek.nl/silver02.html>

37

Van Keurkamer naar Waarborg

- 9 juli 1810 Inlijving bij het Franse Keizerrijk;
'Brumairewet' ingevoerd die al sedert "l'an six" in
Frankrijk van kracht is
- 1812 Organisatie van Dienst van Waarborg;
strengere handhaving, strengere straffen
- nov 1813 Napoleon verslagen
- 1813 Koning Willem I aanvaardt de soevereiniteit;
Brumairewet blijft 'provisieel' van kracht

38

Keurtekens prioriteit gehalte + belasting

H.Hooijkaas
G = 1941

Jacobus Koppenol jr
B = 1773

Gehalteteken	Gehalte	Periode
	Goud, 18 karaat	1814-1906
	Goud, 14 karaat	1853-1906
	Goud, 14 karaat	1906-1953
	Zilver, 833/1000	1814-1906
	Zilver, 833/1000	1906-1953

40

Gehalten: klein werk

Gehalteteken	Gehalte	Periode
	Goud, 18 karaat	1814-1906
	Goud, 14 karaat	1853-1906
	Goud, 14 karaat	1906-1953
	Zilver, 833/1000	1814-1906
	Zilver, 833/1000	1906-1953

40

Kantoortekens Koninkrijk der Nederlanden De 'M' van Meesterstad

DE KANTOORTEKENS	
	Goud, 18 karaat
	Goud, 14 karaat
	Zilver, 833/1000
	Zilver, 833/1000
DE LETTERS OP EEN KANTOORTEKEN	
Letter	Kantoor
A	Amsterdam 1
AA	Amsterdam 2
B	Utrecht
C	's-Gravenhage
D	Rotterdam
E	Groningen
F	Leeuwarden
G	Zwolle
H	Amsterdam
I	Brussel
J	's-Gravenhage
K	Schiedamschen dijk
L	Amsterdam
M	Amsterdam
N	Amsterdam
O	Amsterdam
P	Amsterdam
Q	Amsterdam
R	Amsterdam
S	Amsterdam
T	Amsterdam
U	Amsterdam
V	Amsterdam
W	Amsterdam
X	Amsterdam
Y	Amsterdam
Z	Amsterdam

vanaf
jan - juni 1814
tot 1 jan 1906

en
vanaf 1 jan 1906
tot heden

41

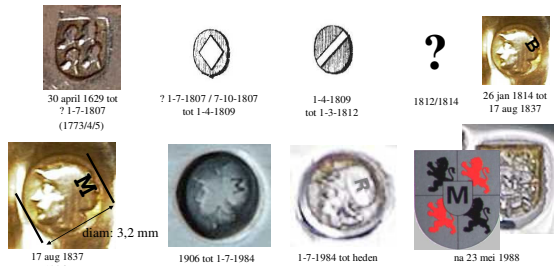
Jaarletters na 1813

JAARLETTERS	

42

2001: Keuren in Schoonhoven: de “M” van Meesterstad

Bron: Van Dongen 1994, De Dikke Van Dongen, 1999, Gans, 1992, Cor: Gildé St.Elsy, mei 1988, v.med.Luip 1-4-2000.

43

Schoonhovens zilver: de “M” van Meesterstad

Bron: Van Dongen 1994, De Dikke Van Dongen, 1999, Buitendijk, c.a. 2003, Gans, 1992, Cor: Gildé St.Elsy, mei 1988, v.med.Luip 1-4-2000, Luip, Houtman, 1998.

44

Keuren in Schoonhoven. Waar en wie ?

45

Bij de deken ‘thuis’

- 1503 bij de deken thuis ?
- 1705 een aparte Keurkamer
 - onbekende Resolutie van de Staten over ‘kleine keur’
 - wekelijks keuren
- In het Weeshuis
 - verbouwing
 - ? bovenverdieping ?

46

De Dekens, 1680-1795

Dekens van het Schoonhovense Goud- en Zilversmidsgilde, 1705 t/m 1795	
	benoeming per 1 december van het vorige jaar (voorgaande jaren :
Groenevelt, Cornelis	1680, 1685, 1688, 1693, 1698, 1702, 1706
Milani, Florianus van	1683, 1687, 1694, 1700, 1704, 1708, 1709, 1710
Assenbergh, Lucas van	1684, 1689, 1695, 1696, 1697, 1701, 1705, 1713, 1717, 1721, 1725
Graaf, Isaac de	1691, 1699, 1703, 1707, 1711
Vlaet, Jacobus van der	1712
Smidts, Joachimus	1714, 1718, 1722
Erckel, Henricus van	1715, 1716, 1720, 1724, 1728, 1731, 1735, 1739
Verhaer, Guiliam	1719, 1723, 1727, 1730, 1734, 1738, 1742, 1746, 1750, 1754, 1758
Brouwer, Cornelis	1726, 1729, 1733, 1737, 1741, 1745, 1749, 1753, 1757
Salen, Johannes van	1732, 1736, 1740, 1744, 1748, 1751, 1752, 1756, (1758), 1759, 1764, 1768, 1771
Vlaet, Pieter van der	1743, 1747, 1755
Bosch, Gerardus J. van den	1762
Oosterhout, Andries van	1765
Kuypers, Huijbert	1766, 1769, 1772, 1778, 1782, 1786, 1791, 1795
Koning, Jacobus de	1767, 1770, 1777
Klein, Jacobus	1773, 1774, 1775, 1779, 1783
Koen, Gerrit	1775, 1778
Hoeks, Abraham E.	1777
Slingeland, Hendrik	1779, 1780, 1784, 1789
	1781, 1785, 1790, 1794

47

Grote raam-partij

Foto Pansierman
Foto Scheepmakershaven

48

Grote raam-partij

zonder retouche.
even 49

Grote raam-partij

Financiering: de gebruiker betaalt

- 1705 Jaargeld van elke gildebroeder, 48 stuivers, te betalen 12 stuiver per kwartaal
- 1718 Halve intrederecht "*te laten genieten aan de Weezen*"
 - dubbele administratie van nieuwe goud- en zilversmeden
 - gedeeltelijk nevenadministratie van 'overlieden'

51

Belasting: een nieuwe functie

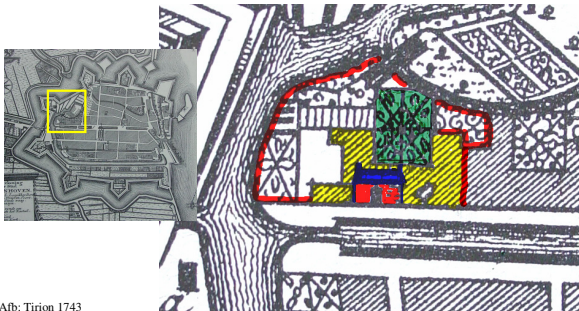
- 1 juli 1807 Ordonnantie van den Koning
 - Keurkamer Koninkrijk Holland blijft in het Weeshuis
 - Verbouwen of aanbouwen: 600 gulden !!!
 - Het Oudeliedenhuis blijkt ook geschikt te maken: 60 gulden !!!
 - Verhuizing tussen 1 en 5 december 1807

52

Keurkamer Koninkrijk Holland

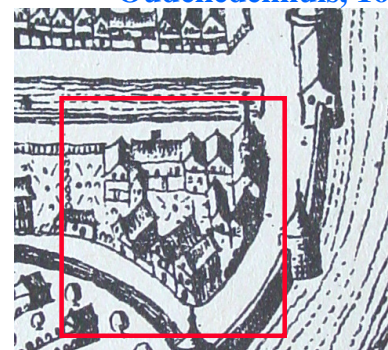
1 - 5 dec 1807 - 23 maart 1809 'Oudeliedenhuis'

Afb: Tirion 1743

Oudeliedenhuis, 1657

Janssonius 1657

54

Belasting: een nieuwe functie

- 1 juli 1807 Ordonnantie van den Koning
 - Keurkamer Koninkrijk Holland blijft in het Weeshuis
 - Verbouwen of aanbouwen: 600 gulden !!!
 - Het Oudeliedenhuis blijkt ook geschikt te maken: 60 gulden !!!
 - Verhuizing tussen 1 en 5 december 1807
- 23 maart 1809 Fraude gekroonde 'O': schorsing van de keurmeesters: de facto sluiting van de Keurkamer

55

Een Kantoor van Waarborg

- 17 aug 1837 Kantoor van Waarborg in de Koestraat

56

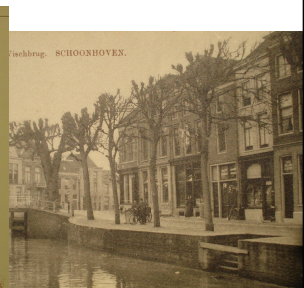
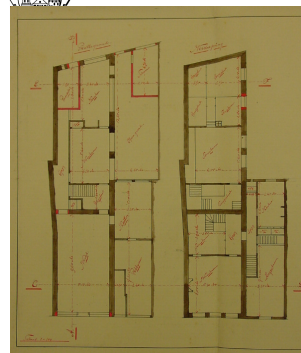
17 aug 1837
Kantoor van Waarborg
Koestraat 104

Kappers, Keurkamers, 2007

59

1 nov 1878 Verhuizing naar Haven 6

60

61

1 nov 1908 Verhuizing naar Doelenplein

Doelenhuis (Kantongerecht en Waarborgkantoor)

SCHOONHOVEN

Het einde van de Waarborg ?

- 1 juli 1984 Dependance van Kantoor Rotterdam
- 7 mei 1985 naar Korte Dijk, in bij Hooijkaas

63

7 mei 1985, Dependance Korte Dijk

64

Het einde van de Waarborg ?

- 1 juli 1984 Dependance van Kantoor Rotterdam
- 7 mei 1985 naar Korte Dijk, in bij Hooijkaas
- 1 maart 1987 WaarborgHolland centraal in Gouda
 - Oprichting Gilde St.Eloy, 21 sep 1987
 - In gebruikname Schoonhovens stempelmerk St.Eloy

65

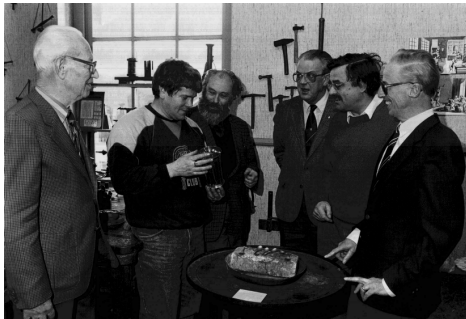

1 maart 1987 WaarborgHolland

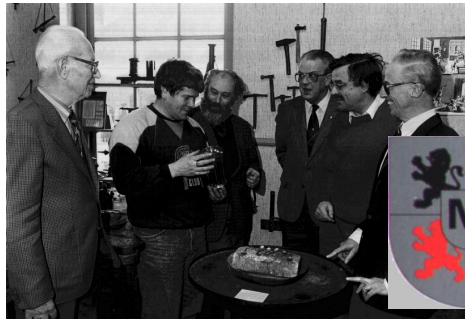
21 sep 1987: Gilde St.Eloy

67

Gilde St.Eloy: stempelmerk

Het einde van de Waarborg ?

- 1 juli 1984 Dependance van Kantoor Rotterdam
- 7 mei 1985 naar Korte Dijk, in bij Hooijkaas
- 1 maart 1987 WaarborgHolland centraal in Gouda
 - Oprichting Gilde St.Eloy, 1^e vergadering 21 sep 1987
 - In gebruikname Schoonhovens stempelmerk St.Eloy
- 9 juni 2003 Dependance WaarborgHolland te Schoonhoven, Kivietsbloem

69

9 juni 2003

1906 tot 1-7-1984
9-6-2003 tot heden

De mensen van de Waarborg 1837-1984

Essaieurs te Schoonhoven	geboren te	van	tot
Riel, Hendrik Willem van	Zwolle	1837	1854
Vreede, Jacob	Leiden	1854	1871
Lameer, Jacob Ferdinandus	Rotterdam	1871	1880
Calcar, Reinder van	Hoogezand	1880	1901
Moussault, Augustinus Maria Johannes	Alkmaar	1889	1901
Ruiter, Rudolph Johannes	Gouda	1900	1901
Huijgens, Constantijn	Den Haag	1901	1904
Mauve, Willem Carel	Kedi (Ned.Ind)	1904	1911
Bondam, David Adriaan Jelle Anne	Assen	1911	1912
Berg, Jacobus Petrus van den	Amsterdam	1912	1920
Vreedenburgh, Cornelis	sGravenzande	1920	1927
Schepp, Pieter Hendrik Adrianus	Rotterdam	1927	1931
Klooster, R.H.		1931	1931
Coté, Pieter Alexis	Utrecht	1931	1934
Vries, Johan Barend	Nijmegen	1934	1941
Brolsma, P.D.		1941	1945
Wolf, W.A.J.		1945	1950
Buenk, B.W.		1950	1953
Kaam, G.M.van		1953	1956
Ehrenfeld, M.		1956	1959
Elbertse, J.E.M.		1959	

71

De mensen van de Waarborg 1837-1984

Controleurs te Schoonhoven	geboren te	van	tot
Gouche, Hendrik Joseph	Antwerpen	1837	1842
Vrijdag, Hendrik Jan Willem	Rotterdam	1842	1876
Steenbergen, Petrus van	Wateringen	1876	1878
Popta, Sizzo Leonardus Marinus	Makkum	1878	1885
Houtman, Johannes Daniel	Utrecht	1885	1889
Moussault, Augustinus Maria Johannes	Alkmaar	1889	1901
Ruiter, Rudolph Johannes de	Gouda	1901	1906
Baron van Till, Gerhard Frederik Cosijn	Delfzijl	1906	1911
Popta, Martinus Petrus Sizzo	Breda	1911	1913
Sain, de		1914	1927
Vreedenburgh, Cornelis	sGravenzande	1927	1931
Klooster, R.H.		1931	1941
Vries, Johan Barend de	Nijmegen	1941	1945
Brolsma, P.D.		1945	

- 73

- 74

- 75

Dank u wel !

Versie 02, 5 okt 2009

- 77